

Kāda ir uzņēmējdarbības vide Latgalē?

Egita Terēze Jonāne

10. oktobrī Daugavpilī notika Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras Latgales padomes un Saeimas Latgales apakškomisijas kopsēde par uzņēmējdarbības attīstību Latgalē. “Vietējā Latgales Avīze” ielūkojās pētījumā, ko prezentēja Pasaules Bankas pārstāvji.

Uzņēmēju aptauja

Klātesošie tika iepazīstināti ar Latgales uzņēmēju aptauju, ko šoruden veica Pasaules Bankas eksperti Eiropas Komisijas Baltijas reģionu izlīdzināšanas iniciatīvas Uzņēmējdarbības saglabāšanas un paplašināšanas projektā. Jāiestarpina, ka tika aptaujāti 80 uzņēmēji.

Gandrīz 65 % aptaujāto Latgales uzņēmēju uzskata, ka viņu biznesa attīstību bremzē darbinieku prasmju trūkums, tāpat nevar atrast pašus darbiniekus visās nozarēs, bet jo sevišķi lauksaimniecībā, inženierzinātnēs un vadībā. Arī patēriņa tirgus ir sarucis. Šis negācijas radītājs iedzīvotāju skaita kritums (tas ir trīs reizes lielāks nekā pārējā Latvijā), tāpat vairs nedarbojas tradicionālā pieeja pieaicināt labākos darbiniekus ar apmācībām uz vietas un algu palielināšanu. Jāiestarpina, ka vienā citā pētījumā Pasaules Banka noskaidrojusi, ka 77 % augstskolu un profesionālo skolu jauniešu plāno pamest Latviju. Un te ir vaicājums pašvaldībām – kā tās iesaista jauniešus savā darbā un novada vai pilsētas norisēs.

Tāpat pētījums liecina, ka uzņēmēji ir informēti par Eiropas Savienības finansējuma pieejamību, taču, kā atzina aptaujas dalībnieku vairākums, birokrātija un lēnie procesi kavē tā piesaisti, kā arī ir grūti nodrošināt projektu līdzfinansējumu, sevišķi uzņēmējiem pierobežā. Vēl viens bremzējošs faktors – bankas nelabprāt aizdod naudu uzņēmējiem, kas atrodas attālākajos reģionos. Jācer, ka bankas pildīs vienošanos ar

Latvijas Banku par bankas pakalpojumu pieejamību reģionos.

Pasaules Bankas ekspertu novērotais – uzņēmējdarbības attīstību Latgalē tomēr visvairāk kavē ceļu kvalitāte, mājokļu un ražošanas telpu trūkums un nepietiekams sabiedriskais transports, kas nepieciešams darbinieku mobilitātei. Diemžēl investori Latgali uzskata par riska teritoriju, tāpēc nenāk uz šo reģionu, tāpat arī uzņēmējdarbības vidi reģionā pasliktinājis karš Ukrainā, teikts aptaujā.

Tomēr nav jau viss tik slikti, uzskata uzņēmēji, un norāda, ka viņiem patīk strādāt vietējā tirgū, jo visi pazīst viens otru; patīk daudzveidīga valodu vide, tāpēc ka tā nodrošina plašas komunikācijas iespējas; patīk pieturēties pie tradicionālajām nozarēm, tostarp lauksaimniecības, mežsaimniecības un apstrādes rūpniecības.

Optimistisks ir 50 % uzņēmēju apgalvojums, ka viņi atkal uzsāktu savu biznesu Latgalē, tāpēc ka šeit vēsturiski iesakņojusies viņu dzimta un šeit ir arī viņu mājas.

Kāda ir Latgales ekonomika?

Analīzē par Latgales ekonomiku Pasaules Bankas pētnieki uzsveruši darbaspēka krīzi, ko radījusi iedzīvotāju skaita samazināšanās pēdējos desmit gados par 17 %, turklāt 48 % iedzīvotāju sasnieguši vecumu 50+, un tikai 18 % ir jaunāki par 19 gadiem. Secinājums – ekonomiskā aktivitāte un nodarbinātības līmenis Latgalē ir zemāks nekā pārējos Latvijas reģionos.

Kāds ir investīciju izaicinājums? Latgale nepilnās desmit gados saņēmusi tikai 1,3 % no Latvijā pieejamajām ārvalstu investīcijām, arī kapitālieguldījumi uz vienu iedzīvotāju pēdējā desmitgadē ir viszemākie valstī (tie ir 989 eiro, salīdzinājumam pārējos reģionos – līdz vai virs 20 000 eiro). Gadu no gada uzņēmēji aktualizē ceļu sliktu kvalitāti un transporta pieejamību Latgalē, viszemāko ceļu blīvumu un vājāko dzelzceļa pieejamību ne tikai Latvijā, bet visā Eiropas Savienībā.

Eiropas Komisijas un Pasaules Bankas eksperti Latgales uzņēmējdarbības vidē saskatījuši arī pozitīvas tendences. Proti, Latgales uzņēmējdarbības veiksmes stāsts joprojām ir Līvānu novads, jo desmit gados tur iekšzemes kopprodukts uz vienu iedzīvotāju ir izaudzis par 230 %. Tāpat Latgalē kopš 2020. gada jaundibināto uzņēmumu skaits pārsniedzis likvidēto; apstrādes rūpniecībā desmit gados ir divkārtšojies apgrozījums. Ir analizēts arī Latgales Speciālās ekonomikas darbs, secināts – šīs zonas uzņēmumos nodarbināti 3300 cilvēki un kopējais apgrozījums pārsniedzis 400 milj. eiro.

Ko iesaka uzņēmēji?

Nepieciešami speciāli atbalsta mehānismi gan mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, gan reģionālajām iniciatīvām, uzsver uzņēmēji jau pieminētajā aptaujā. Viņi arī aicina pielāgot izglītības sistēmu darba tirgus prasībām (piemēram, izglītot šuvējus, nevis dizainerus) un veidot biznesa un profesionālo skolu sadarbības tīklu. Tāpat valstij būtu jācenšas iesaistīt darba tirgū ilgstošos bezdarbniekus.

Uzņēmēji rosina arī subsidēt mājokļu būvniecību un ceļu uzturēšanu, un vēl viens priekšlikums – piemērot Latgales uzņēmumiem nodokļu un dotāciju atvieglojumus.

Interesanti, ka 34 uzņēmumi pieļauj biznesa vides uzlabošanas ar norunu, ka ģeopolitiskā situācija uzlabosies.

Viedokļi un atziņas

Pēc Pasaules Bankas pētījuma un aptaujas prezentācijas notika diskusija. Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras Latgales padomes priekšsēdētājs Ivo Dembovskis uzskata, ka uzņēmējdarbības attīstību pozitīvi ietekmēs jauni uzņēmēji un jaunieši, kas vēlas palikt dzimtajā Latgalē pēc studijām, tāpat lielu pienesumu dod uzņēmēji, kas grib investēt Latgalē. Viņš rosināja ļaut izvēlēties pašam nodokļu atlaides un noteikt elektrības kompensācijas vai kompensācijas līdz ostai tiem uzņēmumiem, kas darbojas Spe-

ciālajās ekonomiskajās zonās, tāpēc ka tās investīcijas, ko šīs zonas uzņēmējs iegulda šodien, tās varēs atgūt tikai pēc aptuveni 100 gadiem. Ivo Dembovskis atbalsta arī stipendijas pierobežā pieprasīto profesiju studentiem ar nosacījumu, ka viņi pēc studijām atgriežas Latgalē.

Daugavpilī ir vajadzīga mašīnbūves studiju programma, un jau brauc pasniedzēji, kuri Rēzeknes Augstskolas reformas dēļ palika bez darba un vēlas šos speciālistus sagatavot Daugavpils Universitātē, tikmēr pašvaldība maksā lielas piemaksas mediķiem, lai saglabātu nodaļas Daugavpils reģionālajā slimnīcā, pastāstīja Daugavpils domes priekšsēdētājs Andrejs Elksniņš. Un uzsvera: «Latgale ekonomiski var attīstīties, nosakot divas bāzes pilsētas – Daugavpili un Rēzekni –, un ar nodokļu atlaidēm. Latgales mugurkauls ir bijis dzelzceļš, bet tas šobrīd ir apstājies, un Latgalei nav neviena lielāka enkuroprojekta, tikmēr valsts samazina savu pārstāvniecību šeit. Ir rīcības plāns Austrumu pierobežas drošībai un izaugsmei, bet tas ir pamatots ar Ministru Kabineta rīkojumu, nevis Ministru Kabineta noteikumiem vai likumu, tāpat nekur nav definēts, kas ir Austrumu pierobeža, tam nav arī

iezīmētas iespējas piesaistīt struktūrfondu finansējumu.»

Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras valdes priekšsēdētājs Jānis Endziņš puda neizpratni, kāda ir Latgales stratēģija (tās nav idejas, tie ir mērķi, kuriem Latgalē vajag atrast cilvēku, naudas un laika resursus), jo ir dažādi ļoti fragmentēti rakstu darbi. Viņš atzina: «Latgalē acīmredzamas ir trīs lietas. 1) Apzināt, kādas ir lokālās vajadzības jau esošajiem biznesa «zvaigznēm», kādi ir Līvānu optiskās šķiedras uzņēmumi, lai tie varētu augt vēl vairāk (vieniem tā ir dzīvesvieta, citiem – speciālisti, vēl citiem – ceļš utt.), un tās ir jārealizē. 2) Panākt, lai jaunie uzņēmumi paliek reģionā (tie varētu būt papildu atbalsta instrumenti Speciālajās ekonomiskajās zonās). 3) Drošības pasākumi – tās ir milzīgas iespējas, kas Latgalei ir jāizmanto. Vajag panākt, lai Latgalē izveidojas labi apmaksātas darbavietas un lai tādu Līvānu optiskās šķiedras uzņēmumu būtu vairāk.»

Saeimas Latgales apakškomisijas priekšsēdētājs Edmunds Teirumnieks uzskata, ka jāattīsta augstskolu, uzņēmēju un pašvaldību sadarbība, jo augstskolas var dot lielu pienesumu savam reģionam.

Kā Līvānu novada veiksmes stāstu radīt citviet Latgalē?

Šo jautājumu «Vietējā Latgales Avīze» uzdeva Līvānu novada domes priekšsēdētājam Dāvidam Rubenam:

«Līvānu novadam ir paveicies – mums ir spēcīga uzņēmējdarbības bāze, kurā īpaši izceļas divi optiskās šķiedras izstrādājumu ražotāji. Tie apliecina, ka arī reģionos iespējams radīt augstas pievienotās vērtības produktus un konkurēt pasaules tirgū.

Taču, raugoties plašāk, Latvijai joprojām trūkst vienotas lauku attīstības stratēģijas. Ir jādefinē, vai pagasti un ciemati ir vērtība, ko vēlamies saglabāt, vai arī rītdienas Latvija būs tikai reģionu attīstības centru karte?

Līvānu novadam, piemēram, šobrīd visvairāk vajadzīgi jauni mājokļi, lai piesaistītu ģimenes un speciālistus, citviet nepieciešamas industriālās zonas. Tāpēc valstij būtu jāveido mērķētas programmas katram novadam, balstoties uz reālajām vajadzībām, nevis jācer, ka pašvaldības pielāgosies jau esošiem projektiem.

Vēl viens šķērslis ir nozaru politikas saskaņotība – bieži vien ministrijas darbojas katra savā virzienā. Ja gribam panākt reģionu izaugsmi, ir jāstrādā kopā un ar vienu mērķi.

Un, protams, politiskās ambīcijas nedrīkst aizstāt ilgtermiņa domāšanu. Mēs bieži redzam, ka tiek būvēts kas jauns, lai parādītu «rezultātu». Taču tajā pašā laikā novārtā paliek infrastruktūras uzturēšana un esošo ēku saglabāšana.»

Publicitātes foto un autores kolāža

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem». «Par projekta raksta «Kāda ir uzņēmējdarbības vide Latgalē?» saturu atbild SIA «Vietējā»».

MAF
Mediju atbalsta fonds